Прозаик Дмитрий Федоров- Дмитрий Таас – 110 сааһа

Федоров Дмитрий Самсонович — Миитэрэй Таас

(06.09.1914—03.05.1951)

Бэйиэт, прозаик, СССР суруйааччыларын холбоһуктарын чилиэнэ.

1914 с. балаҕан ыйын 6 күнүгэр I Мэлдьэхси нэһилиэгэр Күөкэчээн аҕатын ууһугар Хоробуттан чугас Атах Бүтэй алааска төрөөбүтэ. Суруйааччы туһунан Россия Суруйааччыларын союһун чилиэнэ, СР үөрэҕириитин туйгуна, биллиилээх суруйааччы Василий Скрябин-Идэлги чинчийиилэриттэн билэбит, Дмитрий Таас төрөппүттэрэ эрдэ өлбүттэр, онон абаҕата Самсоннаахха иитиллибитэ. Оҕото суох дьон уолу төрөппүт оҕолорун курдук иипписттэр, бэйэлэрин аннынан суруйтарбыттар, онон Дмитрий Таас аҕатын аата Самсонович диэн сурукка киирбит. Дмитрий 1924 с. Кэлтэгэй Сыырдаах оскуолатыгар үөрэнэ барар. Нифонтов диэн учууталга үөрэммитин "Умнуллубат күннэр" диэн ааттаан ахтыы суруйбута.Федоровтар 1926 с. Дьокуускай куоракка көһөн бараллар. Дмитрий Таас 3 №-дээх Дьокуускай куорат оскуолатыгар үөрэҕин салгыыр. 1932 с. тыа хаһаайыстыбатын рабфагар үөрэнэ киирэр. Бу кэмтэн ыла общественнай олоххо актыыбынайдык кыттар, 1932 с.комсомолга киирэр. "Кыым" хаһыакка общественнай корреспондент быһыытынан сайынын улуустары кэрийэр, матырыйааллары хомуйар. Дмитрий Таас бастаан литератураҕа уктэнэригэр хоһооннорунан киирбит эбит. «Хомуурга» хоһооно 1934 сыллаахха «Кыым» хаһыакка аан бастаан бэчээттэммит. 1936 с. рабфагы бутэрэн агроном идэтин туоһулуур диплом ылар. Ол эрээри ити идэтинэн тоҕо эрэ үлэлээбэтэх. Саха сиринээҕи кинигэ издательствотыгар уус-уран литература редакторынан икки сыл үлэлээбитэ. Оттон 1938 с. балаҕан ыйыттан Саха государственнай театрын литературнай чаһын сэбиэдиссэйинэн үлэҕэ киирэр. Ити сыл 1938 с. маҥнайгы кинигэтэ Дьокуускайга "Кыһыл күннэр" диэн хоһооннорун хомуурунньуга латыынныы алфавитынан тахсыбыта. Кинигэҕэ 22 хоһооно киирбитэ. 1938 сыллаахха СССР Суруйааччыларын союһун чилиэнинэн киирбитэ. Театрга үлэлиир кэмигэр драматург быһыытынан эмиэ холонон көрбүт. 1939 с.

"Байыаннай кистэлэҥ'" ("Военная тайна") диэн драмата театр репертуарыгар киирэн 14 төгүл туруоруллубута. 1940 с. муус устар 16 күнүттэн радиокомитекка сахалыы литературнай драматическай биэрии редакторынан үлэҕэ киирэр. Радиокомитекка бу олохтон барыар диэри редактор солбуйааччытынан, цензорынан, корреспонденынан үлэлээбитэ...

Саха кинигэ издательствотын эрэдээктэрэ;

Кини Аҕа дойду Улуу сэриитэ саҕаламмытыгар атын эдэр табаарыстарын курдук эмиэ уоттаах кыргыс хонуутугар барыан бэркэ баҕарбыт, ону баара хамыыһыйаҕа хараҕынан сыыйыллыбыт, кэлин олох да сөтөл ыарыыга ылларан, баара эрэ 37 сааһыгар суох буолаахтаабыт. Дмитрий Таас 1951 сыллаахха олохтон хомолтолоохтук туораабыта. Оччотооҕу ухханҥа суруйааччылары кытта өстөөҕү өһөрөргө бар дьону ыҥырбыт суруктара - «Письмо группы якутских писателей с выражением готовности встать на защиту Родины» 1941 сыллаахха от ыйын 1 күнүгэр «Социалистическая Якутия» хаһыакка бэчээттэнэн тахсыбыта.Кини кылгас олоҕор балаччаны ситиспит, үлэлээбит-хамсаабыт киһинэн биллэр. Амма оройуонугар «Социализм тутуута» хаһыакка үлэлээбит. Дмитрий Таабы сөргүппүт киһинэн Россия Суруйааччыларын сойууһун чилиэнэ, саха тылын учуутала Василий Васильевич Скрябин-Идэлги буолар. Кини Дмитрий Таас төрөөбүтэ 90 сылыгар «Сырдык аартык» диэн (2004) сэһэннэрин, кэпсээннэрин хомуурунньугун «Бичик» кинигэ кыһатыгар «Уран тыл уустара» серияҕа тахсыытыгар киирии тылы суруйбута. Дмитрий Самсонович аатын уйэтитиигэ эдэр эрдэҕиттэн үлэлэспитэ, бэчээккэ элбэҕи таһаартарбыта, хаһыспыта.

"Кыһыл куннэр", хоһооннор хомуурунньуга, 1938.

"Военная тайна", пьеса, 1939.

Сэрии кэмигэр очеркалара тахсаллар.

Саха сиригэр гражданскай сэрии туһунан кэпсээн.

"Кырсаада уоттара".

"Киприян Саввич", кэпсээн.

"Пастух Лука", кэпсээн.

"Сырдык аартык", кэпсээн.

Тылбаастар:

Н. Веретенников, "Володя Ульянов";

В. Гроссман, "Оборона Сталинграда";

С. Злобин, "Степан Разин";

И. Тургенев "Му-му".

Аатын үйэтитии:

Мэнэ-Хаҥаласка Хорообут орто оскуолата Миитэрэй Таас аатын сүгэр.

АЙЫМНЬЫЛАРА

Таас, Дмитрий (1914-1951).
Кыһыл күннэр : (ырыалар-хоһооннор) / Миитэрэй Таас. - Дьокуускай : САССР судаарыстыбаннай бэчээттиир суута, 1938. - 54, [1] с.

Таас, Дмитрий (1914-1951).
Сарсыарда : [кэпсээннэр] / Дмитрий Таас. - Якутскай : САССР Госиздата, 1946. - 128, [1] с.

Таас, Дмитрий
Кырсаада уоттара : [сэһэн] / Дмитрий Таас. - Якутскай : САССР Госиздата, 1947. - 77, [2] с.

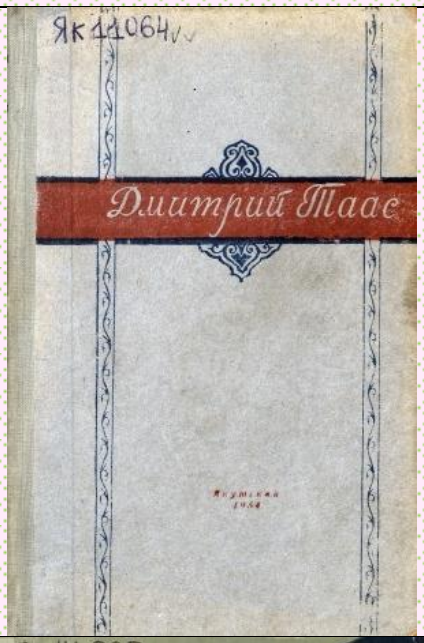

Таас, Дмитрий (1914-1951). Талыллыбыт айымньылар / Дмитрий Таас ; [хомуйан оҥордо П. Романов]. - Дьокуускай : Саха сиринээҕи кинигэ изд-вота, 1954. - 235, [3] с.

Таас, Дмитрий (1914-1951). Түөрт уон ахсыс дьиэ : [сэһэн, кэпсээннэр] / Дмитрий Таас. - Якутскай : Саха сиринээҕи кинигэ изд-вота, 1959. - 126, [2] с.

Таас, Дмитрий (1914 - 1951). Сырдык аартык : сэһэн / Дмитрий Таас. - Якутскай : Саха сиринээҕи кинигэ изд-вота, 1971. - 149, [2] с.

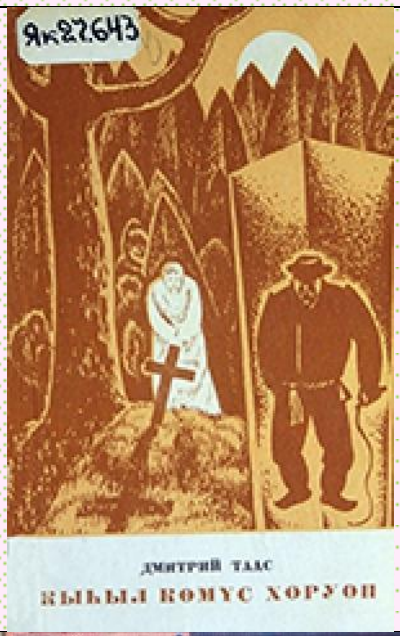

Таас, Дмитрий.
Кыһыл көмүс хоруоп : сэһэннэр, кэпсээннэр / Дмитрий Таас. - Якутскай : Саха сиринээҕи кинигэ изд-вота, 1979. - 372, [2] с.

Сүүрбэһис үйэ кэпсээнньиттэрэ : саха прозаиктарын айымньыларын антологията / [хомуйан оҥордулар: П. Д. Аввакумов, С. А. Попов- Тумат ; ред. И. Г. Спиридонов]. - Дьокуускай : Бичик, 2000. - 352 с.

ТЫЛБААСТАР

Гроссман, Василий Семенович.
Сталинград обороната : [улахан саастаахтарга очеркалар] / Василий Гроссман ; Д. С. Федоров-Таас тылб. - Якутскай : Саха АССР Госиздата, 1949. - 99, [1] с.

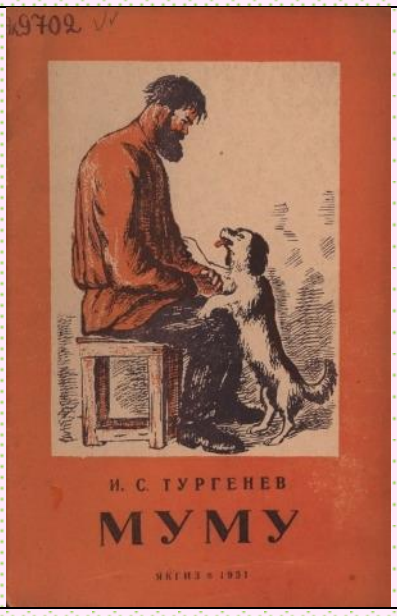

Тургенев, Иван Сергеевич (1818-1883).
Муму : [кэпсээн] / И. С. Тургенев ; Д. Федоров- Таас тылб. - Якутскай : САССР Госиздата, 1951. - 41, [1] с.

Н. Веретенников, "Володя Ульянов";
С. Злобин, "Степан Разин";

АХТЫЫЛАР, ЫСТАТЫЙАЛАР

Д. С. Федоров-Дмитрий Таас: ахтыылар, ыстатыйалар, бэлиэтээһиннэр / [хомуйан оҥордо: Е. Е. Трофимова]. - Дьокуускай ; Майя : Редакция газеты "Эркээйи", 2014. - 174, [1] с.

Скрябин-Идэлги, Василий Васильевич (1943-2007). Дмитрий Таас : [ахтыылар] / Василий Скрябин-Идэлги. - Дьокуускай : Бичик, 1994. - 45, [2] с.

БИБЛИОГРАФИЯ

Протодьяконов, Василий Андреевич. Писатели Якутии : (краткий био-библиографический справочник) / В. Протодьяконов, Н. Алексеев ; отв. ред. к. филол. н. Г. Г. Окороков ; Союз писателей Якутии, Респ. лит. музей им. П. А. Ойунского, Якут. респ. б-ка им. А. С. Пушкина. - 2-е доп. изд. - Якутск : Якутское книжное изд-во, 1972. - 397, [1] с.

Егоров, Александр Александрович. Писатели Якутии : биобиблиографический справочник / А. Егоров, В. Протодьяконов, В. Павлова ; отв. ред. Г. С. Сыромятников ; [послесл.: С. Данилов, Г. Сыромятников] ; Союз писателей Якутии, Лит. музей им. П. А. Ойунского, Якут. респ. б-ка им. А. С. Пушкина. - Якутск : Якутское книжное изд-во, 1981. - 268, [3] с.

Писатели земли Олонхо: Биобиблиографический справочник / сост.: Д. В. Кириллин, В. Н. Павлова, С. Д. Шевков. - Якутск: Бичик, 2000. - 445, [1] с.: фот.

Писатели Якутии : биобиблиографический справочник / Министерство культуры и духовного развития Республики Саха (Якутия), Ассоциация писателей Якутии, Национальная библиотека Республики Саха (Якутия) ; автор-составитель В. Н. Павлова ; редакционная коллегия: О. Г. Сидоров, Н. И. Харлампьева, И. В. Мигалкин [и др.] ; в сборе материалов принимали участие: Е. В. Слепцова-Куорсуннаах, Г. А. Фролова, Л. А. Баишева-Федорова ; ответственный за выпуск, [автор предисловия] О. Г. Сидоров. - Якутск : Бичик, 2019. - 708, [11] с.

Дмитрий Таас саха биллэр прозаига, туспа куоластаах, дьиҥ олоҕу кытта быстыспат ситимнээх ураты темалардаах, саха литературатыгар сүппэт-оспот дириҥ суолу-иилһи хаалларбыт бөдөҥ суруйааччы этэ

Г.В.Попов,

филологическай наука кандидата.